

23. Begravenissen en graven bij de familie Kan, Han en Tan

Inleiding

De meeste hier beschreven graven zijn reeds geruimd in 1962. De graven van onze voorouders gelegen in de buurt van Djakarta moesten in dat jaar op stel en sprong worden ontruimd omdat de Djakarta Bypass over deze graven was geprojecteerd (zie verhaal "[Het Massagraf](#)" op deze site). Toen zijn ook de andere vooroudergraven geruimd. Door deze opgravingen wilde mijn oma dat ook de graven van haar man Tan Tjoen Lee en haar zoon Tan Tek Liang (Ferrie) en haar schoonouders Tan Goan Piau en Thung Leng Nio in Bogor werden opgegraven ondanks dat er geen direct gevaar voor deze graven was. Ook hoorde ik onlangs dat het graf van de vader van oma Lie Tien Nio namelijk Lie Tjoe Hong, zonder waarschuwing vooraf, geruimd is en dat daar nu een torenflat staat.

Het uiteindelijke massagraf kwam pas na het overlijden van mijn oma Han Tek Nio in 1969 als zodanig gereed. Voor die tijd werd de verzameling zakjes met as in een kist op het voorouderaltaar bewaard.

Alleen de graven van mijn grootouders aan vaderskant van Hok Hoei Kan en Lie Tien Nio en van hun zoon Dary Kan bestaan nog. Dit laatste is tevens uiteindelijk het massagraf voor de opgegraven voorouders geworden.

De opbouw van het graf van mijn grootouders Kan wijkt af van een traditioneel Chinees graf en volgens

overleveringen zou de ontwerper Liem Bwan Tjie het graf van Kong Fu Tse als voorbeeld hebben genomen.

Om mijn grootmoeder Lie Tien Nio naast haar man te kunnen begraven moest ze eerst worden opgegraven van haar landgoed Tjitjoeroeg. Ze was tijdens Japanse bezetting overleden en toen op haar landgoed begraven. Na de Japanse bezetting was het landhuis tijdens de Bersiap periode geplunderd en verwoest. Daarna was dit landgoed geconfisqueerd door de Indonesische staat. Daarom waren er extra vergunningen nodig voor het opgraven van het lijk en het vervoer hiervan van Tjitjoeroeg naar Djati Petamburan bij Djakarta.

Bij het laatste bezoek van mijn broer en zus in 2001 bleek dat het graf van mijn grootouders Kan met graffiti was beklad en geheel onverzorgd overwoekerd was. Nu mijn oudste zus en broer in Indonesië overleden zijn, is er geen reden meer voor ons om Indonesië te bezoeken. Daarom zal het zeker moeilijk zijn verdere vernielingen en vandalisme van de graven te voorkomen.

De hieronder getoond foto's zijn genomen in 1954 toen de graven net opgeleverd waren en in 1988 toen ik deze graven bezocht.

Dary Kan was naar Nederland gestuurd in 1946 in een poging hem te redden toen hij doodziek uit het Jappenkamp kwam. Helaas overleed hij kort daarna in Nederland. Toen Hok Hoi Kan overleed op 1 maart 1951 werd het graf van Dary Kan tegelijk met dat van zijn ouders gegraven.

Door bureaucratische besloemeringen kon de kist pas in 1954 per schip van Nederland naar Indonesië worden gebracht.

Van het uitladen van de kist bij Tandjung Priok op 7 juli 1954 zijn de volgende foto's bewaard gebleven

Omdat de kist vanuit het buitenland kwam, eisten de Indonesische autoriteiten verschillende inspecties. Daarom moet het graf telkens weer worden geopend en was dit graf daarom slechts afgedekt met tegels voorzien van handvaten.

Pas toen de opgegraven voorouders tezamen in dit graf werden begraven, kwam er een definitieve afdekplaat gemaakt uit de geredde bong pais en een tegel met opschrift wie hier allemaal begraven liggen. Deze geredde bong pais zijn van Kan Keng Tiong (horizontaal) en die van zijn oudste dochter Kan Eng Nio (vertikaal).

Grafschrift (vertaald uit Indonesisch):

Dit is de laatste rustplaats van Jo Heng Nio, Kan Keng Tjong, Siauw Po Nio, Kan Oe Nio, Han Oen Lee, Kan Eng Nio, Tan Tjit Nio, Han Tek Nio, Tan Tjoen Lee, Kan Pan Nio, Tan Tek Liang, Ir. Kan Hay Liang (Dary): Djakarta 5 november 1908 -'s Gravenhage 6 augustus 1946, Kan Pin Nio.

De bong pai van Kan Keng Tjong

Hier afgebeeld met kleur filters voor een beter contrast

(Vertaling Koos Kuiper)

De bong pai (grafsteen) is van een Kan van wie alleen de postume naam Ping Tsing (?) wordt genoemd. Hij is de grootvader van H.H. Kan. Ook de namen van twee echtgenotes Siauw en Jo staan erop. Als plaats van oorsprong staat er Nanjing (bij Zhangzhou). Als jaartal staat erop "tweede herfstmaand 1867", mogelijk het jaar waarop het graf is aangelegd. Hij heeft een keizerlijke eretitel, maar er wordt geen ambt genoemd. Opgesteld door drie zonen en 7 dochters. De zoons Tjeng-Soen, Soei-Tjiang en Tjeng-Sie worden

genoemd, en o.a. de dochters Oe-Nio en Eng-Nio. Kan Keng Tjong had een tweede, postume naam Ping Tsjing (Mandarijn: Bingzheng), letterlijk "houdt vast aan het juiste/ het rechtvaardige." Men had vroeger wel meer namen: de echte naam (op grafstenen: "taboenaam"), een roepnaam, een of meer zelfgekozen bijnamen enz., en soms ook nog een postume naam. Dat betekent wel dat Kan Keng Tjong een belangrijk persoon was. Voor de twee echtgenotes waren er ook verheven, postume namen, die "Liefdevol en volgzzaam" (Siauw) en "Vlijtig en zachtmoedig" (Jo) betekenen. Zij hebben beiden de titel (Mandarijn:) gongren, "echtgenote van een ambtenaar van de vierde rang." De dochters in volgorde van rechts naar links zijn: Pin, Kiat [?slecht leesbaar], Eng, Siauw (of: Tioe), Oe, Tian, Pan (?). 品吉(?)英秀字展盼(?)

(Vertaling William Tai)

NAN JING

The sixth year of Tong Zhi (= 1867) [some characters illegible]

Late Father posthumous name Jian Bing Zheng (Kan Beng Tjeng), who has been bestowed with the title of Zhong Xian Da Fu by imperial order of the Qing Dynasty. Late mother Madam Xiao (Siauw), posthumous name Ci Shun, and Late mother Madam Yang (Yeo or Jo), posthumous name Qin Sang.

Tombstone erected by filial and obedient sons Zeng Xu (Tjeng Sie) and Zeng Chun (Tjeng Soen) and daughter Shui Zhang (Tjoei Tjiang) [some characters illegible]

Het vreemde is dat er op deze bong pai alleen zijn éérste en derde vrouw vermeld staan. We konden niets vinden over de 2e vrouw van Kan Keng Tjong namelijk Oeij Neng Nio of Oeij Thu Nio.

We hebben geen graf van haar gevonden. Of was dat één van de graven waarover reeds de bulldozer gewalst had?

De Bong pai van Kan Eng Nio

(Vertaling Koos Kuiper)

De grafsteen (met versieringen) is van Kan Eng Nio, getrouwd met iemand die Ouw (Mandarijn Hu) heette. Ze leefde van de Chinese datum 20-9-Xianfeng 11 (23 oktober 1861), tot 2-5-Republiek 10 (7 juni 1921). Opgesteld door adoptief/zorg/plicht zoon binnen de familie: Kan Hay-Liang (mijn vader). Hay-Liang was geen adoptief zoon, maar letterlijk een "plicht-zoon" "naar zijn verplichtingen een zoon" (Kees Kuiken vertaalt het met "pleegzoon").

Het woord wordt echter ook wel vertaald als "aangenomen zoon", maar het is minder vergaand dan bij adoptie. Het is een lichte vorm van adoptie die in Nederland niet bestaat, maar het wordt wel eens vergeleken met die van petekind.

Ceremonie in het huis van de overledene

Voor de overleden persoon wordt een altaar opgezet met een wierookvat en een voorlopig zieletablet (Sin Tji). In dit wierookvat wordt de éérste as opgevangen van de wierookstokjes die tijdens de overlijdensceremonie van de overledene worden gebrand. Het zieletablet is een plankje waarop de naam van de voorouder en zijn nakomelingen vermeld staan.

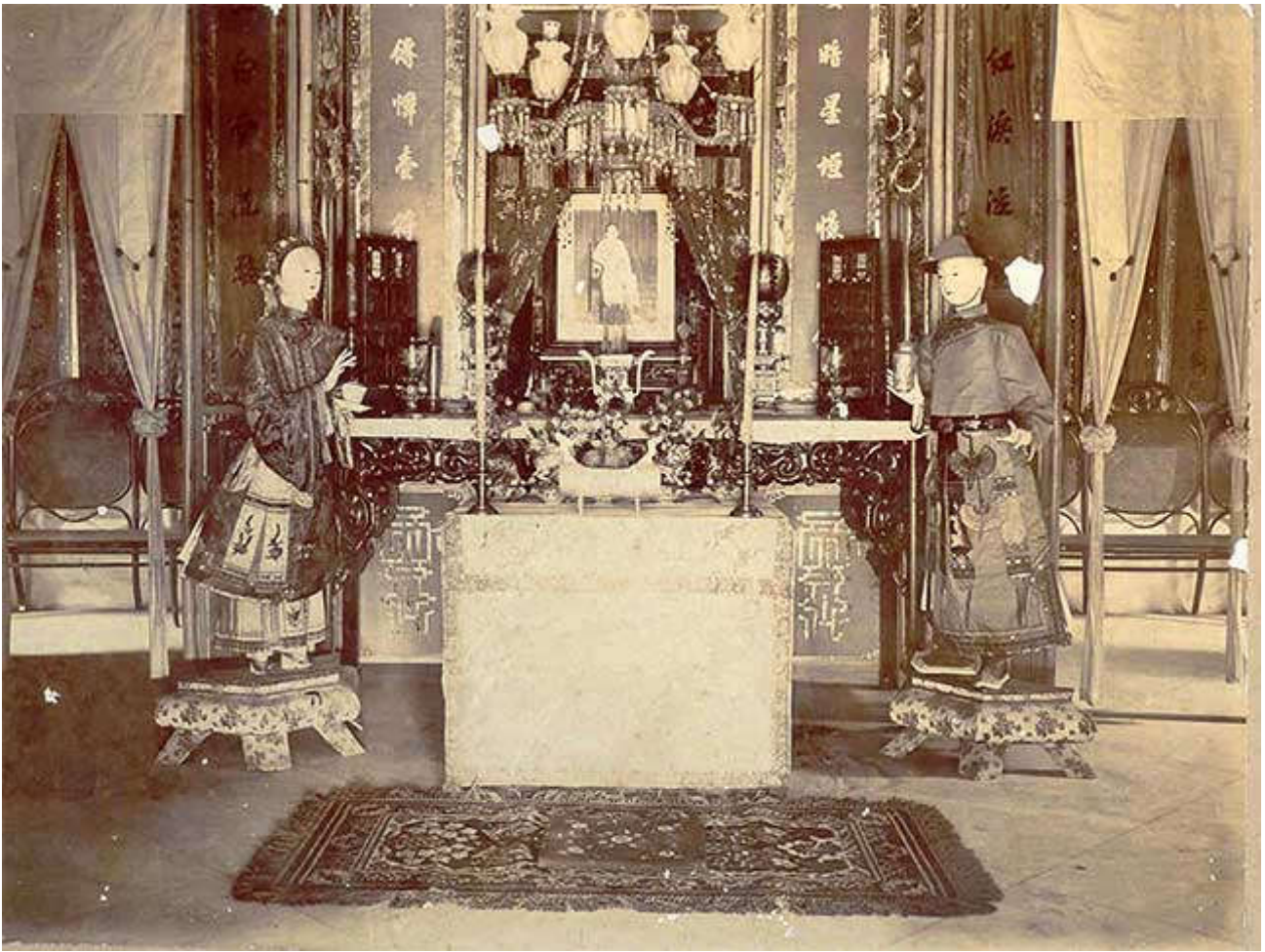
Dit altaar kan naast het reguliere altaar staan zoals in foto hieronder.

Het kan ook een speciaal voor deze gelegenheid opgezet altaar zijn zoals in de foto's hieronder.

Een foto van de overleden persoon kan dan op het altaar te zien zijn zoals bij dit altaar bij het overlijden van betovergrootmoeder Jo Heng Nio.

Poppen, de bediendes voor het hiernamaals staan aan weerszijden van het altaar.

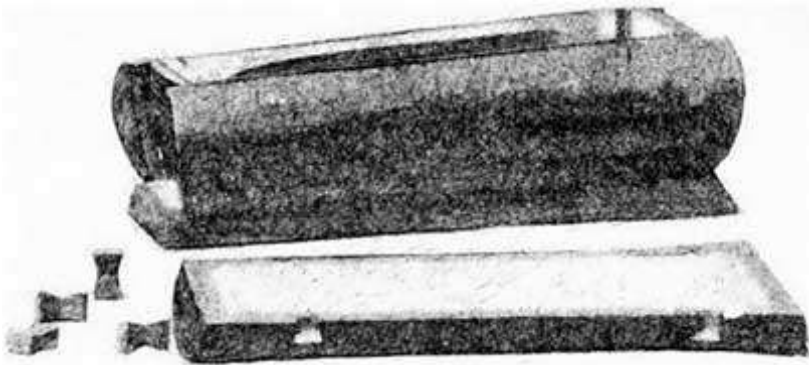

De Kist

Volgens de Chinese traditie is een goede kist belangrijk voor een fatsoenlijke begrafenis daarom volgt hier een korte uitleg over traditionele Chinese doods-kisten.

De traditioneel Chinese doods-kist wordt opgebouwd uit in de lengte richting gezaagde halve boomstammen /1/. Er was afhankelijk van gebruikte houtsoorten en hout- dikte een verscheidenheid in kwaliteit. Bij de beste kwaliteit werden gehele halve boomstammen gebruikt. Als voorbeeld hier afgebeeld de kist voor overgrootmoeder Thung Leng Nio de vrouw van Tan Goan Piauw Kapitein der Chinezen te Buitenzorg.

Het deksel van de kist wordt bevestigd met behulp van 4 dubbele zwaluwstaart pen - gat verbindingen. Om de plaats van de 4 pen- gat verbindingen te maskeren worden ter plekke zijden bloemen geplaatst zoals te zien is bij de boven afgebeelde kist van Thung Leng Nio.

Soms worden zilveren bloemen gebruikt zoals te zien bij de kist van Tan Tjit Nio de vrouw van Han Khing Bie.

Bij ons bezoek aan Macau in 1990 vonden we een werkplaats waar men nog traditionele Chinese doodskisten maakte. Dus waarschijnlijk kun je nog steeds zo een traditionele kist kopen.

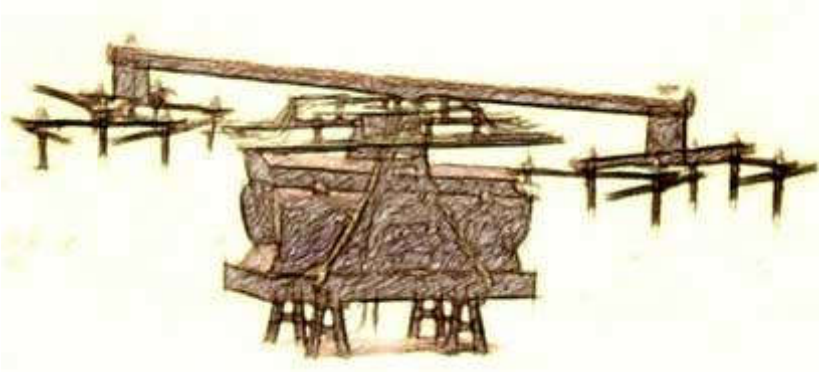
Op de foto is te zien hoe de halve boomstammen van binnen worden uitgehold.

Het vervoer van de kist naar het graf

Het vervoer van de kist naar het graf kan op verschillende manieren afhankelijk van de afstand van woning naar begraafplaats.

Een simpele draagconstructie

Een kist met draagconstructie

Draagconstructie met opbouw voor de begrafenis van Tan Tjit Nio in 1918.

Hier wordt de kist vervoerd met een rijtuig met paarden.

Bij de begrafenis van Tan Tjoen Lee in 1934 werd een lijkauto gebruikt.

Banieren en mee-giften tijdens de begrafenisprocessie

Op de foto links is tegen de kist het **Hoan**vaandel zichtbaar. De Hoan is een stok met een hoepel waaraan 3 brede en 7 dunne korte strips naar beneden hangen. De 3 brede strips vertegenwoordigen de 3 delen van de ziel gemaakt door de Yang, terwijl de 7 korte gemaakt zijn door de Yin. Na de dood en tijdens de begrafenis zal de geest van de gestorvene in deze Hoan huizen. Deze Hoan wordt in de begrafenisstoet gedragen en brengt de geest van het huis naar het graf.

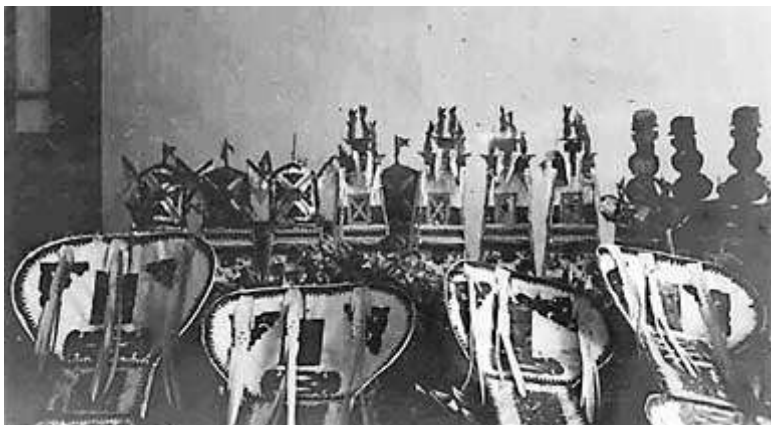

Het Hoan vaandel in de begrafenisstoet van Thung Leng Nio

Alle poppen en vaandels die meegevoerd werden tijdens de begrafenis van Thung Leng Nio de vrouw van de Kapitein der Chinezen Tan Goan Piau.

Op de vaandels op lange stokken staat de functie die de overledene had, maar ook spreuken zoals toon respect en wees stil.

Huisjes of paviljoens voor het hiernamaals.

Volgens de Groot /1/ zou dit een draagbaar paviljoen zijn waarin de aanstellingspapieren van de Keizer of het gouvernement werden meedragen in de begrafenisstoet.

De laatste Chinese Officier in de familie was Han Oen Lee. Omdat het huis op de achtergrond met enige zekerheid Parapatan Oost no. 25 voor de verbouwing is, kan de toepassing van dit draagbare paviljoen niet meer worden achterhaald. Er zou nog een mogelijke toepassing kunnen zijn bij de begrafenis van Kan Eng Nio die getrouwd zou zijn met mandarijn Hu (Ouw). Dan zouden de keizerlijke aanstellingspapieren van haar als weduwe van een mandarijn in dit paviljoen worden gedragen in haar begrafenisstoet.

Rouwkleiding

Rouwkleiding bij een Chinese begrafenis is wit. Hierboven de rouwenden bij de begrafenis van Tjoa Kiem Goan de man van de oudste zus van mijn grootvader Tan Tjoen Lee. Op beide foto's is het Hoan vaandel zichtbaar.

Graven

Chinese graven in Fukien (China) en Indonesië hebben in algemeen twee essentiële delen namelijk de grafheuvel "bong tui" en een verticaal opgestelde grafsteen de "bong pai" [1].

De grafheuvel is een glad afgerond aarden heuvel iets langer en breder dan de kist of kisten in geval een graf voor man en vrouw.

De hoogte van de grafheuvel geeft de status aan. Zo zou een arm persoon alleen een klein grafheuveltje krijgen.

De diepte van het graf wordt bepaald door de Feng Shui priester. Ook de richting van graf wordt met een Feng Shui kompas berekend.

In Indonesië wordt het grafgat boven en rond de kist opgevuld met beton of een mengsel van melasse en kalksteen, grind en matten van stro.

De melasse bij het graf van voorouder Kan Keng Tiong was na honderd jaar nog steeds heel taai en daardoor was het dus moeilijk om door deze melasse laag heen te komen. Door de manier van gieten is de dikste laag aan de bovenkant, en het dunste daar waar de ruimte tussen het grafgat en de kist het kleinst is, meestal aan het voeteneind. Tevens is de kist zodanig gebouwd, uit halve boomstammen, dat ook het hout aan bovenkant van het deksel, het dikst is. Dat kennelijk vaak op de plaats van het voeteneind de combinatie kistwand en melasse of betonlaag het dunst was, bleek bij de geplunderde graven die alle op deze plaatsen waren doorboord.

Door het chaotische en overhaaste verloop van de opgravingen werden niet alle gebeenten compleet opgegraven en gevonden.

De bong pai bestaat uit een verticaal geplaatste stenen paneel waarop de naam, geboorteplaats, echtgenoot en kinderen vermeld staat. De locatie van de bong pai is meestal aan het smalste gedeelte van de kist, het voeteneind.

De muur waarin de bong pai wordt geplaatst loopt in een boog af aan weerszijden van de bong pai en zou de benen van moeder aarde vertegenwoordigen, van wiens baarmoeder de mens werd geboren en waar hij als gestorvene in terugkeert.

Voor de bong pai is een altaartafel waarop het geofferde eten wordt geplaatst tijdens Ching Ming.

Op de foto hiernaast het opgraven van het graf van Tan Goan Piauw en Thung Leng Nio. De wierookstokjes branden om de geesten te waarschuwen dat de lijken worden opgegraven. De belangstelling van

Kan Keng Tiong

vooral kinderen was erg groot

.Vertaling William Yuen Tai

Deze bong pai is gemaakt in het jaar Yi Chou

(乙丑) ofwel 1889. Dit graf is gemaakt voor de gestorven vader kapitein Tan en gestorven moeder mevrouw Tong of Tang (Thung) Bijzonder was dat Tan Goan Piau met zijn alias/postume naam stond vermeld op de bong pai. namelijk Eng Tjoen (Ying Zhun).

Het oudste graf is van onze stamvader Kan Keng Tiong de eerste Kan die direct van China naar Indonesië kwam en daar een familie stichtte. Van Kan Keng Tiong zijn helaas geen foto's van zijn begrafenis of graf bewaard gebleven. Wel weten we de exacte overlijdensdatum omdat er een krantenbericht bewaard is gebleven. Dus 11 mei 1871.

Kop: ①	Advertentie
Krantentitel: ①	Java-bode : nieuws, handels- en advertentieblad voor Nederlandsch-Indie
Datum, editie: ①	21-06-1871, Dag
Jaargang, nummer: ①	20, 144
Uitgever: ①	Bruning
Plaats van uitgave: ①	Batavia
PPN: ①	044862563
Verschijningsperiode: ①	1852-1957
Periode gedigitaliseerd: ①	1852-1897 / 1949-1957
Voorloper: ①	Batavaasch advertentie-blad
Verspreidingsgebied: ①	Nederlands-Indië / Indonesië
Soort artikel: ①	advertentie
Bezit en bezitskenmerk: ①	KB C 47

Ook is er in het Kong Koan (Chinese Raad) archief van Batavia een blad gevonden over de aankoop van een graf voor Kan Keng Tiong.

Kong Koan acte no: 61113 – 1871.5.12
 Kopen van een graf voor Kan Keng Tjong
 2e kolom van rechts: datum **12 mei 1871**, adres Tongkanan.
 3e kolom van rechts: Kan Keng Tjong 75 jaar oud, geregeld door 3 gevolmachtigden
 Lie Tjiang Bouw, Ouw Kong Goan en Khouw Tjeng Kie (luitenant titulair vanaf 1858, pachter van vis 1855-1856. Ouw of Auw Kong Goan is zijn schoonzoon, echtgenote van Kan Eng Nio / Mah De (huwelijk 24-12-1864). Khouw Tjeng Kie kan broer zijn van zijn schoondochter Khouw Tjoei Nio, dochter van Khouw Tjeng Tjoan, echtgenote van Kan Tjeng Soen die trouwden 2-10-1873.

Lie Tjiang Bouw kan een zoon zijn van schoonzoon Lie Tjoe Hong, met Kan Pan Nio maar

die trouwden pas 21-5-1883 in Batavia.

Uit het graf kwamen de volgende voorwerpen:

- Kralen van een Mandarijnketting, grote en kleine kralen van groen jade en kralen van amber.
- Een gesp van wit jade.
- Een plak van wit jade met het Chinese karakter voor dubbel geluk.
- Een knoopje van bergkristal met gouden zetting
- Een gouden ringetje.

-2 parels die waarschijnlijk volgens traditie meegegeven waren in de mond.

-Een zilveren één gulden munt. Deze munt wordt volgens de Groot /1/ meegegeven in de rechterhand om de wachters van de verschillende hemelen om te kopen. Deze munt kwam pas na de crematie van de botten te voorschijn, daarom was die gedeeltelijk gesmolten.

Ik heb het graf van Kan Keng Tiong slechts ca. 3 keer gezien. De laatste keer was dit bij het gedwongen opgraven van zijn graf in 1962. Jammer genoeg was op het ogenblik dat we arriveerden bij het graf voor de opgraving, de pilaar voor het graf met bovenop een leeuwje reeds verdwenen.

Het graf van de stamvader leek intact.

Bij het opgraven werd na de mislukte poging van direct van bovenaf, besloten om aan het voeteneind een gat te graven en vandaar zijdelings door de combinatie beton melasse en kist heen te boren. Voor het zijdelings boren moest eerst een groot verticaal gat worden gegraven.

Jo Heng Nio

De 3e en laatste echtgenoot van Kan Keng Tiong namelijk Jo Heng Nio overleed op 5-11-1900 en is begraven op 2 12-1900 zoals blijkt uit de volgende kranten knipsels.

Kop:	Familiebericht	Vervolg van dit
Krantentitel:	Het nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië	kan Tiong
Datum, editie:	06-11-1900, Dag	Deel 2/2
Jaargang, nummer:	5, 257	
Uitgever:	NV Mij tot Exp. van Dagbladen	
Plaats van uitgave:	Batavia	
PPN:	045114242	
Verschijningsperiode:	1900-1950	
Periode godigitaliseerd:	1900-1942	
Alternatief:	De Indische courant	
Verspreidingsgebied:	Nederlands-Indië / Indonesië	
Soort artikel:	familiebericht	
Bezit en bezitskenmerk:	KB C 55	

An bekenden en belangstellenden deelen wij bij deze beleeft mede dat de begraferis van onze moeder, bewuwmoeoer, grootmoeder en overgrootmoeder **Me-vrouw de Wed. KAN KENG TIONG**, geboren **Jo HENG NIO** zal plaats hebben op Zondag den 2en December 1900 van uit het sterfhuis te Molenvliet West ten 7 ure 's morgens.

Namens de familie:
KAN TJENG SIE.
KAN LO DEN.

9134

DE SUNDIA VAN CELEBER

Kop: Krankeftitel: Datum, editie: Jaargang, nummer: Uitgever: Plaats van uitgave: Pric: Verschijningsperiode: Periode gedigitaliseerd: Verspreidingsgebied: Soort artikel:

Familiebericht: **Bataviaasch Nieuwsblad** 28-12-1900, Dag 33, 336 Koff & Co. Batavia 044599018 1885-1900 2885-1942 Nederland: Indië / Indonesië Familiebericht

Vervolg van dit artikel Deel 1/1 1000 woorden

Rijke Chineezen.

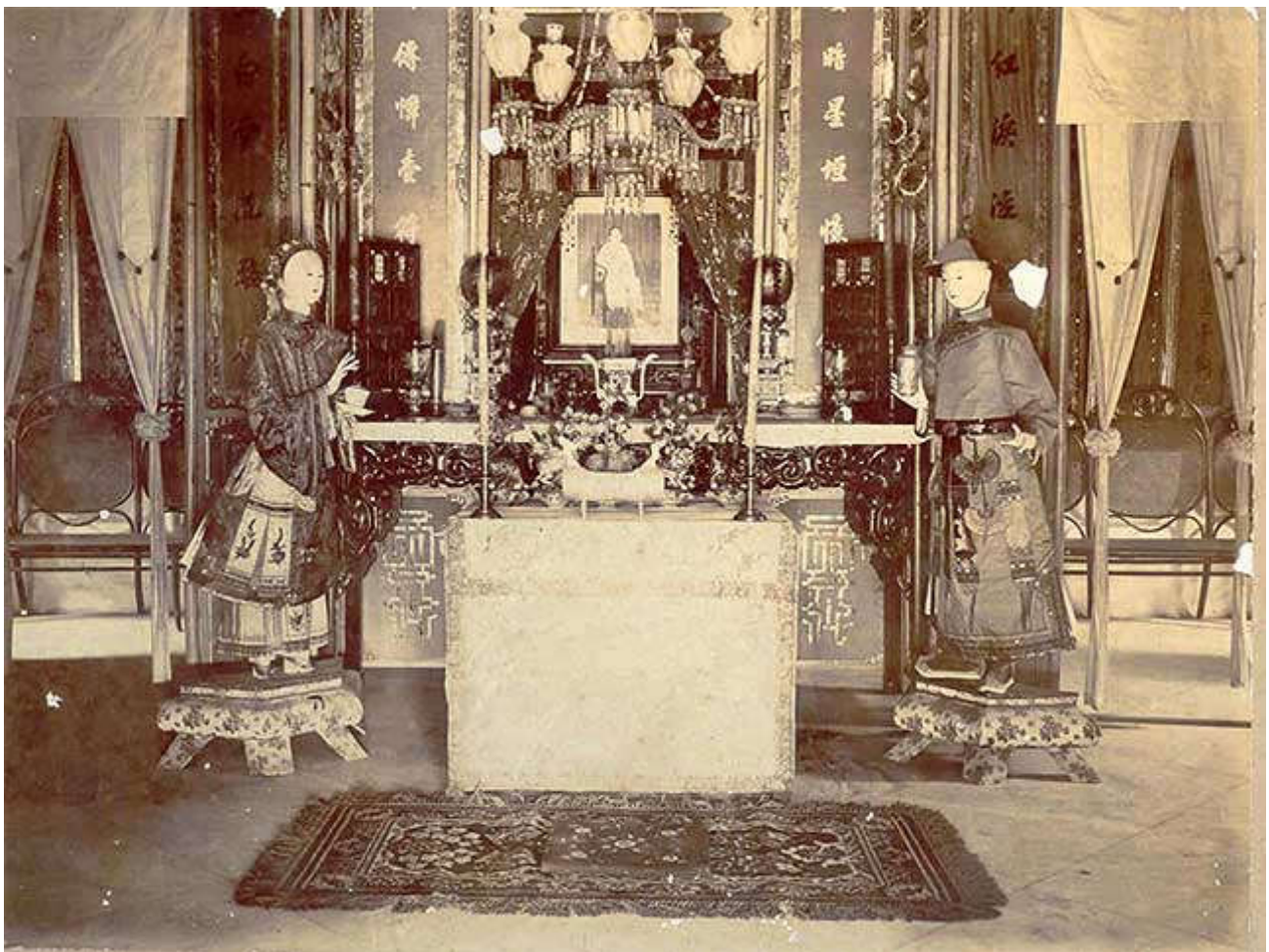
Een miljoen gulden om en bij, liet de de-zer dagen overleden Chineesche vrouw **Kan Keng Tiong**, na. Als een bijzonderheid meldt de *Pembrita Betawi* dat die vrouw, sinds eenigen tijd weduwe, haar aanzienlijk vermogen, bij testament vermaakt heeft aan haar zoon, vier dochters en een kleinkind, in dier voege dat allen gelijk op deelen, hetgeen in strijd is met Chineesche *adat*. Maar toch wil de zoon, die anders het leeuwendeel van de erfenis zou kunnen reclameeren, uit hoogen eerbied voor zijn moeder, stipt aan hare gemaakte beschikkingen gevolg doen geven.

Kop: Krankeftitel: Datum, editie: Jaargang, nummer:

Rijke Chineezen. De *Sumbata post* 13-12-1900, Dag 2, 209

Vervolg van dit artikel Deel 1/1 1000 woorden

Van de begraferis van Jo Heng Nio is een foto van het altaar tijdens haar begraferis bewaard gebleven.

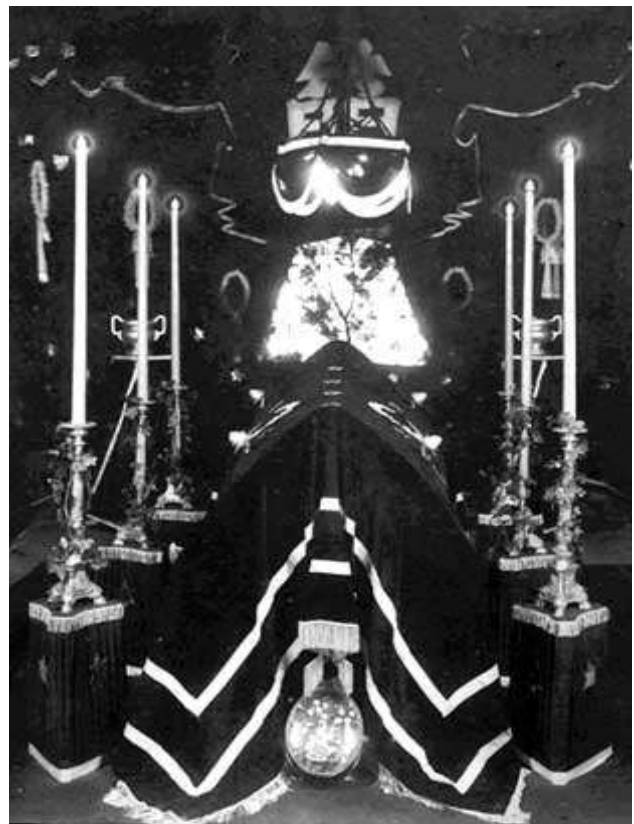

Uit haar geplunderd graf kon nog een bedak (witte poeder) potje worden gered.

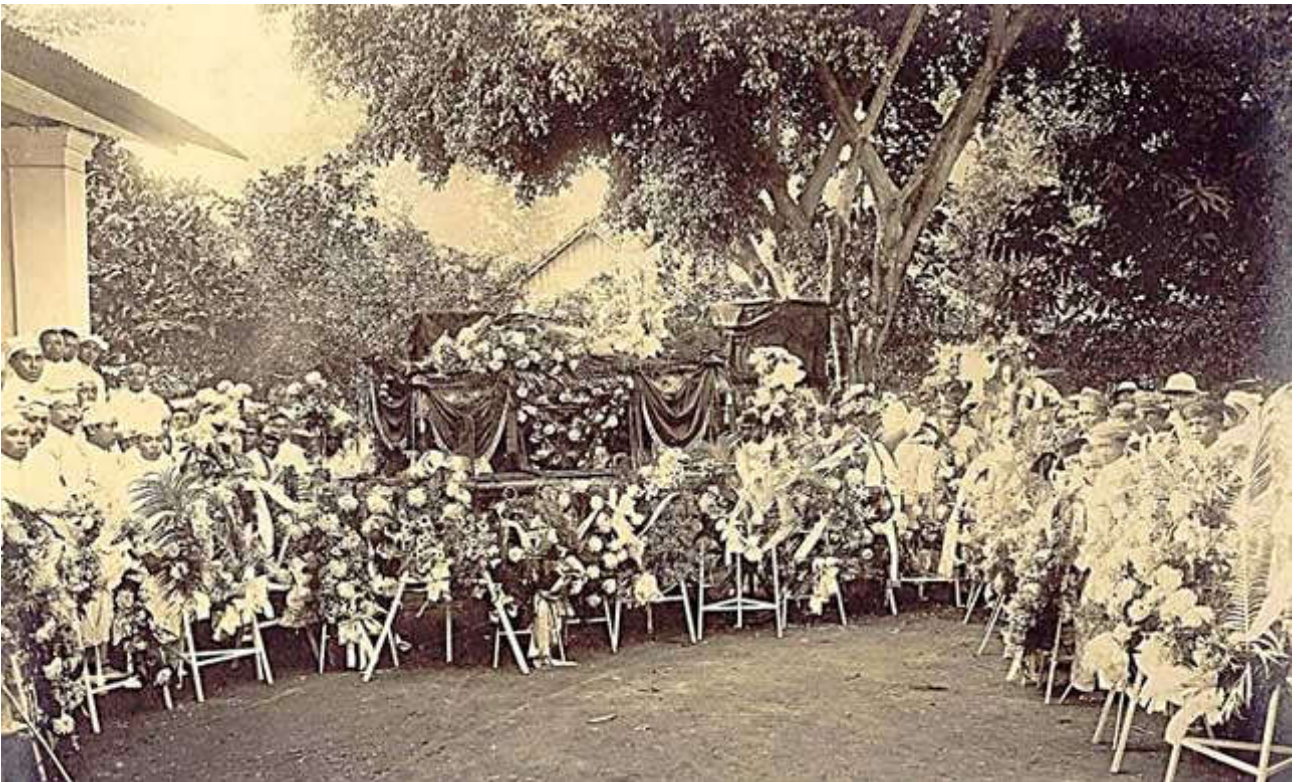
Tan Tjit Nio

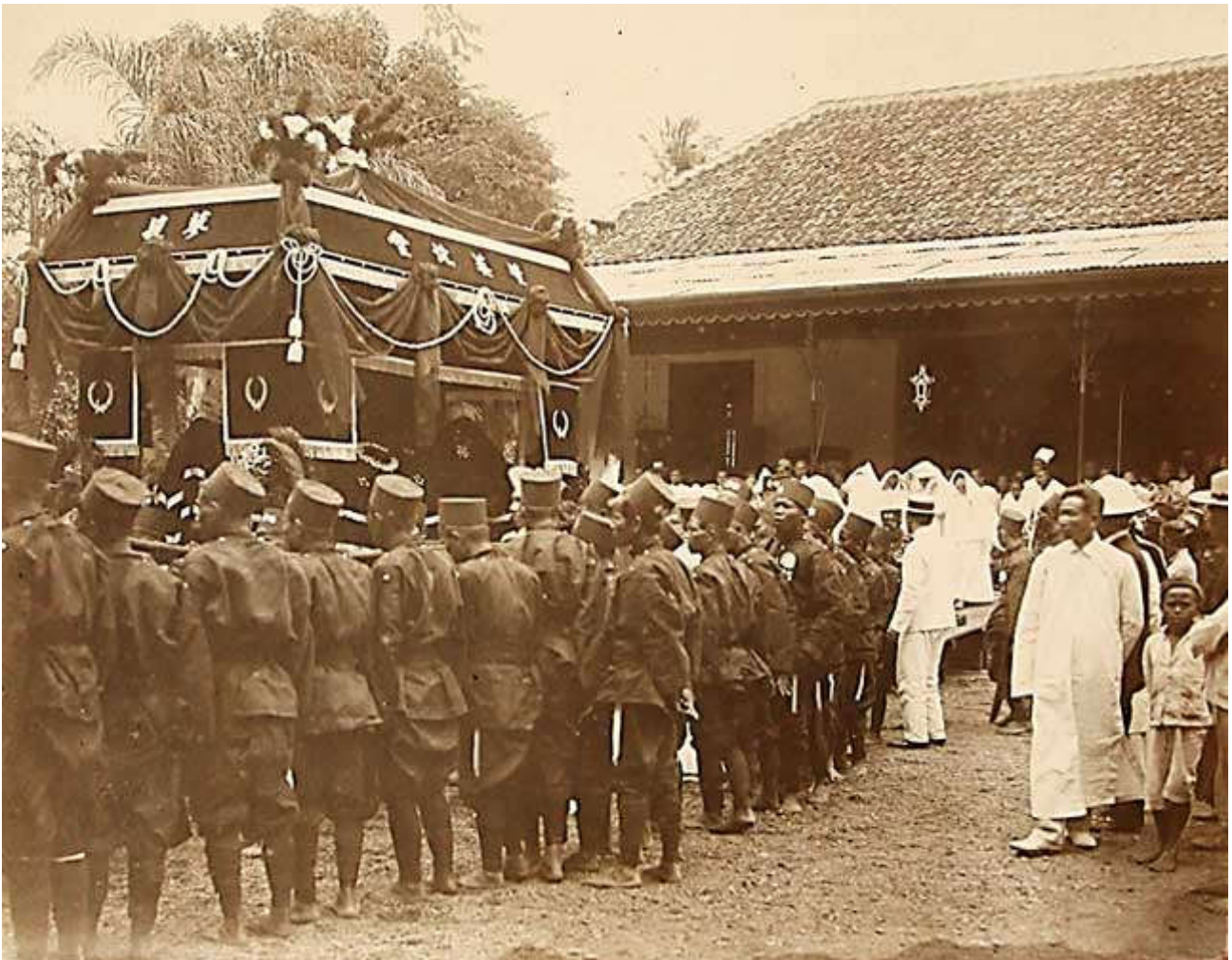
Van de kist en de begrafenis van Tan Tjit Nio de vrouw van Han Khing Bie zijn de volgende foto's bewaard gebleven.

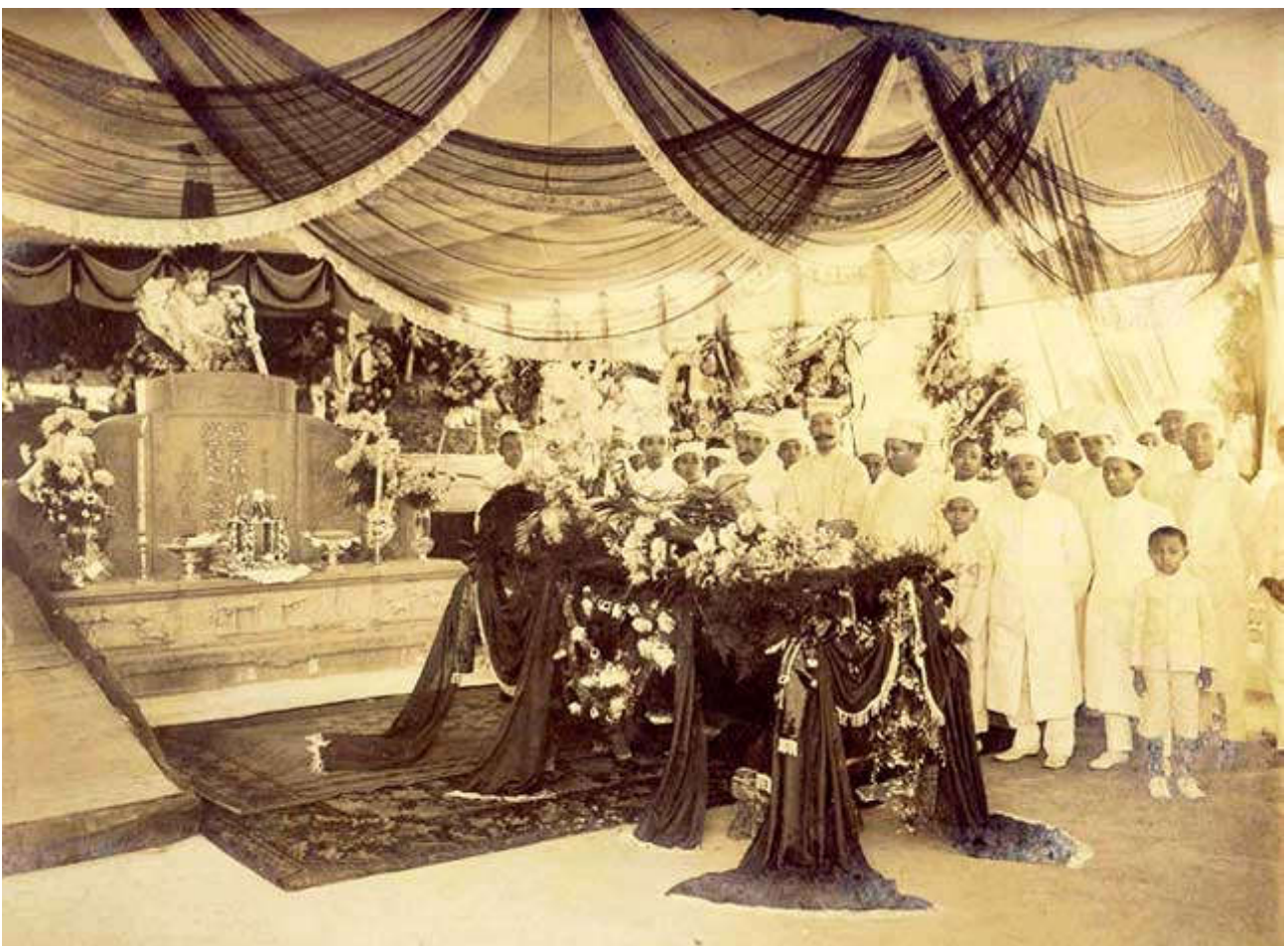

De kist met kransen in de tuin van de villa Parapatan Oost no 25 voor de verbouwing

De kist met dragers in de voortuin van de villa Parapatan oost no 25 voor de verbouwing

De kist voor het verzamelgraf van Han Khing Bie en Tan Tjit Nio.

De kist en begrafenis van Thung Leng Nio 1928

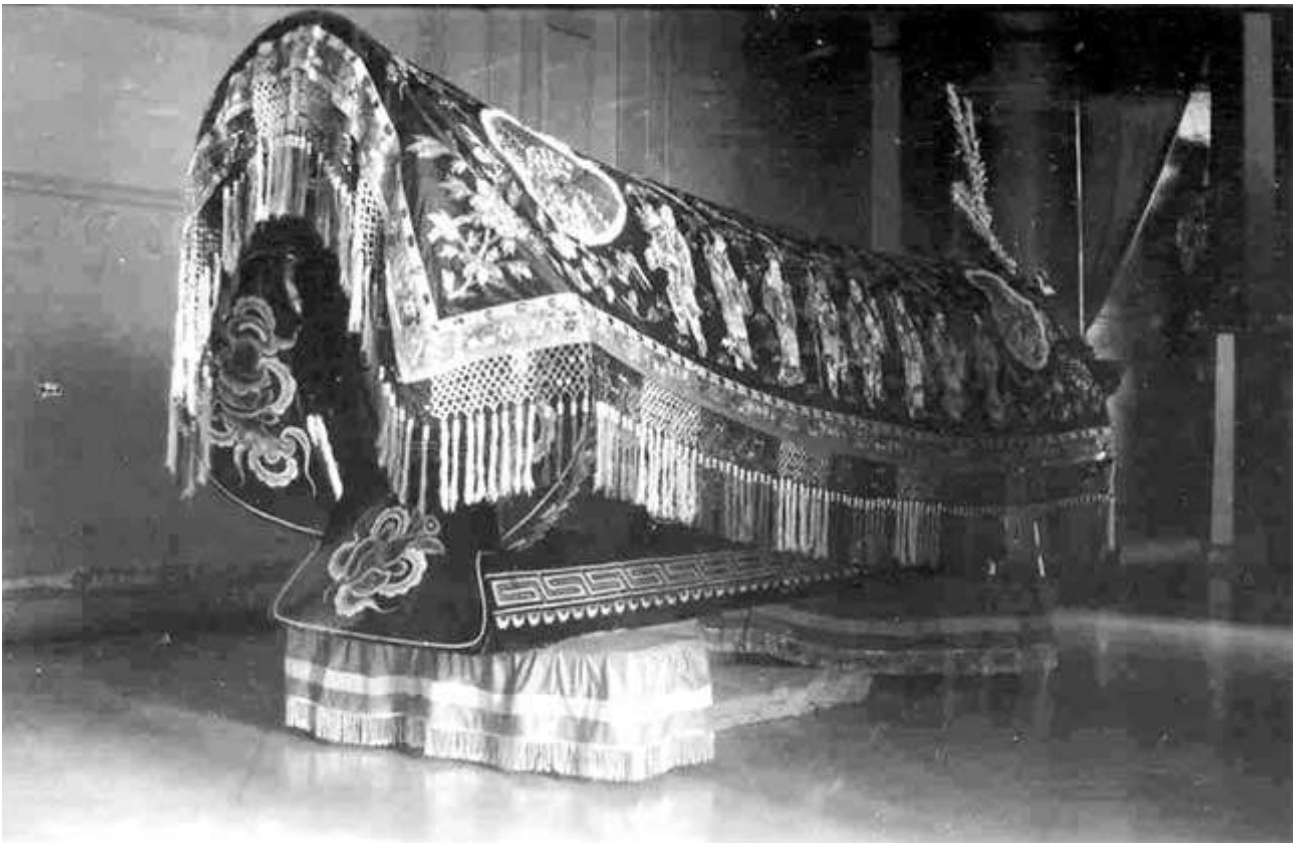
Van de begrafenis van Thung Leng Nio de vrouw van Tan Goan Piauw Kapitein der Chinezen in Buitenzorg is een film fragment in de Kwee movies. Deze films zijn te zien bij [Beeld en Geluid](#) - zoekwoord: Kwee Zwan Liang of Kwee compilaties. De filmpjes o.a. met de begrafenis kun je op aanvraag daar bekijken. Met veel praal wordt ze ten grave gedragen.

En er is een serie foto's waarin te zien is hoe haar kist werd opgetuigd.

Eerst een geborduurd kleed met de 8 immortals en het Hoan vaandel is rechts zichtbaar is.

Dan een net om de bloemkransen aan te bevestigen

Het uiteindelijke resultaat

References:

/1/ The religious system of China, J.J.M. de Groot, E.J. Brill, Leiden, 1897

Laatste update augustus 2018, Berkel
S.Y.Kan